

Osvědčené komunikační postupy v ochraně přírody

Kateřina Šichmanová, Klára Čámská

Zachování přírodních hodnot chráněných území ani obnova přírody se neobejdou bez komunikace a spolupráce pracovníků orgánů ochrany přírody s místními vlastníky půdy, s hospodáři a se správci území. Projekt Jedna příroda se tomuto tématu intenzivně věnoval, probíhala školení pro pracovníky ochrany

přírody, sdílely se zkušenosti a díky spolupráci s vědeckými partnery se podařilo vtělit zobecnění komunikačních postupů spolu s praktickými zkušenostmi pracovníků AOPK ČR do metodiky Osvědčené komunikační postupy v ochraně přírody.

Obr. 1: Kosení podmáčených luk s kosatcem sibiřským. Foto Bohumil Fišer

Minimem je vysvětlení, co je potřeba a proč, přes informace o možnostech řešení a podpoře metodické i finanční až po aktivní spolupráci formou veřejnoprávních smluv (Pešout, Šmídová 2012) a samostatné dobrovolné aktivity vlastníků (Pešout, Kinský dal Borgo, Marada 2026). Klíčovým aspektem porozumění je budování a udržování důvěry mezi zúčastněnými a vytvoření otevřeného prostředí pro dialog.

Principy komunikace – od teorie k praxi

Základním principem, na kterém je založena úspěšná spolupráce, je osobní přístup k vlastníkovi či k hospodáři. K partnerům z řad vlastníků a hospodářů je třeba přistupovat jako ke znalcům území, s respektem a pokorou. Pokud je to možné, osvědčilo se svěřit jednání s konkrétním vlastníkem za celé pracoviště OOP jednomu stálému pracovníkovi. V průběhu času se tak snáze buduje porozumění a sdílení zkušeností, důvěra a tím i dlouhodobá spolupráce.

Péče v chráněných územích je vždy spojena s vysvětlováním smyslu i vhodného způsobu provádění péče, tedy je třeba vlastníkovi půdy či hospodáři srozumitelně sdělovat, co, proč a jak je potřeba chránit. Partneři samozřejmě mohou zastávat jiný názor na věc, je třeba tedy dojít ke shodě dialogem. Jedním z postupů, které je možné při projednávání opatření využít, je tzv. přístup oboustranných zisků, který byl teoreticky popsán americkým lektorem a výzkumníkem Lawrenceem Susskindem na přelomu minulého a současného století (Susskind, Levy & Thomas-Larmer 1999). Tento přístup ukazuje čtyři fáze – kroky jednání, které mohou pomoci dosáhnout „win win“ řešení, tedy řešení výhodného pro obě strany.

Pro první (přípravnou) fázi jednání je klíčové, aby si každá strana vyjasnila a seřadila své nejdůležitější zájmy a cíle. Pro tento krok přípravy je velmi vhodné mít uvnitř pracoviště ochrany přírody dohodnutý konzistentní postoj (včetně hranic možného) ohledně navrhovaných opatření a ten dodržovat a komunikovat navenek jednotně. Druhá fáze vyjadřuje vzájemné prozkoumání zájmů obou stran a možností pro dohodu. V této fázi je prospěšné využití externích mediátorů, kteří mohou být vnímáni jako neutrální (v případě vyjednávání v ochraně přírody může tuto roli vhodně zaujmout starosta obce, představitel místního spolku apod.). Třetí fáze se týká samotného uzavření dohody a toho, aby byla srovnatelně výhodná pro

Obr. 2: Jednání s vlastníkem v CHKO Slavkovský les. Foto Klára Čámská

všechny zúčastněné. Závěrem v poslední fázi je třeba dbát na dotažení dohody do konce a na způsoby ověřování plnění dohody.

Osvědčenou metodou, uplatnitelnou zejména ve druhé fázi vyjednávání, je princip aktivního naslouchání. Je známo, že jednou z největších bariér efektivní komunikace je neschopnost lidí naslouchat druhým. Aktivní naslouchání spočívá zejména: v očním kontaktu, v maximální soustředěnosti na slyšené (během naslouchání si leckdy sami promyšlíme svou odpověď a přestáváme poslouchat) a v hledání podstaty a celého smyslu sdělení (nikoliv se nechat vzrušit některými detaily sdělení). Během promluvy partnera je doporučeno čas od času shrnout vlastními slovy hlavní myšlenky druhého, aby mohl případné nepřesnosti v našem porozumění opravit. Cílem aktivního naslouchání je porozumět pokud možno přesně tomu, co druhý říká. Aktivní naslouchání ještě není diskusí, ta bude následovat po vyslechnutí (třetí fáze vyjednávání).

Není potřeba zdůrazňovat, že ze sociologicko-psychologického pohledu aktivní péče o vlastní pozemky prohlubuje sounáležitost vlastníků a hospodářů s krajinou, s přítomnými ohroženými druhy a biotopy a s potřebnou péčí o ně, popsanou zpravidla v plánech péče o chráněná území. Součástí spolupráce s vlastníky a hospodáři je i ocenění odvedené práce.

Pokud na lokalitě probíhá sledování druhů nebo stanovišť či jiný výzkum, je vhodné seznámat spolupracující vlastníky s výsledky včetně dopadu provedených opatření. Nezastupitelnou roli v komunikaci hrají též další osvětové činnosti, např. pořádání nejrůznějších setkání s možností diskuse i mezi účastníky navzájem. Může se jednat o různá setkání místních hospodářů, regionální slavnosti a jiné. Šíření pozitivních zkušeností s orgány ochrany přírody směrem k veřejnosti (například díky dlouhodobé spolupráci s obcemi) může podnítit zájem dalších vlastníků a hospodářů o spolupráci v ochraně přírody.

Komunikace s vlastníky a hospodáři v projektu LIFE Jedna příroda

Na posílení komunikace a spolupráce AOPK ČR s vlastníky a hospodáři v územích Natura 2000 ve správě AOPK ČR se mj. zaměřil projekt LIFE Jedna příroda. Mezi lety 2021–2026 bylo uspořádáno několik sérií komunikačních školení zaměřujících se právě na posílení komunikačních dovedností pracovníků regionálních pracovišť. Hlavními tématy byla nenásilná komunikace, komunikace při řešení konfliktů a přesvědčivá komunikace. Školení se zúčastnilo celkem 151 pracovníků z regionálních pracovišť AOPK ČR s dobrým ohlaselem.

Příběh z praxe: Vesnice s hořečkem (Jitka Štěrbová, AOPK ČR RP Jižní Čechy)

„Když v roce 2018 přešly Kocelovické pastviny pod správu AOPK ČR, jela jsem domluvit péči o lokalitu se zástupcem obce, která je vlastníkem pozemku. V předchozích letech se o přírodní rezervaci (PR), nyní národní přírodní památku (NPP), nestarala, péče byla řešena pomocí zasmluvněných realizačních firem. Zástupci obce mě neuvítali nijak vřele a postupně jsem se dozvíдалa o různých křivdách, které vznikaly nedostatečným vysvětlováním kroků orgánu ochrany přírody. Domluvili jsme se, že se přímo o lokalitu starat nebudou a vše bude opět řešeno zasmluvněnými pracantý. Změna však byla v tom, že jim o každém kroku budu referovat, a obecní zastupitelé tak budou dopředu vědět, co se chystá, a budou se k tomu moci vyjádřit.“

Měla jsem pocit, že se o hodnotě NPP Kocelovické pastviny málo ví, a tak jsem zorganizovala exkurzi s předním odborníkem na zdejší předmět ochrany, hořeček drsný Sturmův, i se zástupcem managementové party a zoologem. Na exkurzi přišlo hodně místních a po mém naléhání i zástupce obce. Následovala přednáška v kulturním středisku v Blatné, ve které jsem mluvila hlavně o jedinečném hořečku a jeho celosvětové vzácnosti, vyzdvihla jsem jedinečnost NPP a ukázala i běžné druhy rostlin, které z krajiny ubývají. Přednáška měla pěkný ohlas a také navazující výstava fotografií v Blatenském infocentru měla úspěch.

Po těchto událostech jsou zastupitelé obce v čele s panem starostou nakloněni mým návrhům a vycházejí mi vstříc. Za úspěch považuji postupné vykáčení náletových olší kocelovickými občany, které už třetí rok postupně na vlastní náklady provádějí. Je znát, že zdůraznění významu NPP velice pomohlo. Akce pro veřejnost se proto snažíme dělat i nadále.“

Obr. 3: Hořeček drsný Sturmův. Foto Jitka Štěrbová

podle § 69 za provedenou péči.¹ Z hlediska zajištění dlouhodobé šetrné péče je tento způsob ideální. Díky projektu bylo v rámci regionálních pracovišť AOPK ČR v soustavě Natura 2000 mezi lety 2021 až 2025 uzavřeno 2 314 dohod o managementových opatřeních. Z toho bylo 270 dohod uzavřeno s platností na více let, a to nejčastěji na dva roky (viz tabulka níže). Takové dohody jsou výhodné jak pro ochranu přírody, tak pro vlastníky a zajišťují udržitelnost vhodné péče o předměty ochrany. S vlastníky a hospodáři je i tak třeba průběžně komunikovat a minimálně na začátku každé sezony se ujistit o jejich vůli pokračovat v uzavřeném závazku v daném roce.

Víceleté dohody	270
dvouleté	208
tříleté	41
čtyřleté	4
pětileté	17

Dlouhodobá péče o chráněná území probíhá také prostřednictvím pachtovních smluv,

kteří bývají zpravidla uzavírány na 3 až 8 let. Pachtovní smlouvy uzavírá AOPK ČR na státních pozemcích, k nimž právo hospodařit náleží AOPK ČR. Na základě smlouvy je pachtýř oprávněn užívat půdu a zároveň „požívat její plody“. V rámci pachtovních smluv je stanoven účel pachtu a také doplňující podmínky hospodaření. V rámci projektu LIFE Jedna příroda bylo celkově uzavřeno 108 pachtovních smluv směřujících k péči o lokality soustavy Natura 2000.

Informační materiály pro vlastníky a hospodáře

Pro názornější porozumění s vlastníky a hospodáři byly v rámci projektu Jedna příroda vytvořeny informační listy o evropsky významných druhích a stanovištích. Námetý byly vybírány podle zájmu pracovníků na regionálních pracovištích AOPK ČR. Dosud vzniklo 25 infolistů obsahujících základní informace o druhu/stanovišti, o příčinách jejich ohrožení a o tom, jak má vypadat ochrana a management, čemu se vyhnout i na jaké instituce se lze obrátit se žádostí o dotace na péči či případně s žádostí o újmu. Tyto infolisty budou k dispozici ke stažení jak na stránkách AOPK ČR, tak projektu Jedna příroda, a to v grafické verzi pro tisk či pro webové prohlížení. Každý infolist

Úspěšná komunikace s vlastníky a hospodáři může vyústit v uzavření dohody o péči dle § 68 zákona o ochraně přírody a krajiny (veřejnoprávní smlouva) s finančním příspěvkem

¹ Blíže o konceptu dobrovolných nástrojů v ochraně přírody (Pešout, Kinský dal Borgo, Marada 2026)

Obr. 4: Evropsky významná lokalita Vrch Milá (CHKO České Středohoří), kde právě probíhá pastva v rámci dvouleté dohody s vlastníkem pozemku a místním hospodářem panem M. Malým. Foto Martina Kobyláková

si lze před jednáním jednoduše vytisknout na kancelářské tiskárně ve formátu A4.

Jako poděkování vlastníkům a hospodářům za jejich péči o lokality soustavy Natura 2000 a jejich předměty ochrany v rámci projektu Jedna příroda vznikly 4 brožury o evropsky významných lokalitách v chráněných krajinných oblastech (dále jen CHKO), konkrétně CHKO Želené hory, CHKO Třeboňsko, CHKO Litovelské Pomoraví a CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Brožury prezentují to nejkrásnější z těchto chráněných území a informace, jak se o tyto přírodní hodnoty s pomocí vlastníků a hospodářů pečuje.

Metodika Osvědčené komunikační postupy v ochraně přírody

Metodika (Farkač, Sochová, Kobyláková 2026) vznikla již v prvním roce projektu a letos byla aktualizována. Pojednává o komunikaci s vlastníky a uživateli pozemků v chráněných územích. Byla sestavena ve spolupráci s odborníky z Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze (COŽP UK) a shrnuje nejdůležitější zásady a zkušenosti pracovníků ochrany přírody. Publikace je určena zejména odborným

pracovníkům orgánů ochrany přírody. Ve třech kapitolách se zaměřuje na hlavní okruhy témat: 1. obecné principy komunikace v ochraně přírody,

2. komunikace s různými typy subjektů a 3. legislativní rámec komunikace s vlastníky a hospodáři vč. popisu postupů uzavírání dohod o managementových opatřeních používaných AOPK ČR.

Součástí metodiky jsou také vybrané příběhy z praxe regionálních pracovišť AOPK ČR, které ilustrují doporučené postupy v jednotlivých kapitolách. Dále čtenáři v metodice naleznou shrnutí dobrých příkladů a postupů ze zahraničních studií, které se komunikací v ochraně přírody zabývaly. Vzhledem k rozsahu textu neposkytuje metodika vyčerpávající přehled všech komunikačních přístupů. Jedná se o výběr osvědčených postupů pracovníků AOPK ČR, který může sloužit dalším pracovníkům v ochraně přírody jakožto inspirace, aby se spolupráce s vlastníky a hospodáři v chráněných územích dařila co nejlépe.

Metodika je veřejně přístupná na webových stránkách AOPK ČR – <https://aopk.gov.cz/metodiky> či na stránkách projektu LIFE Jedna příroda – <https://www.jednapriroda.cz/novinky-a-akce/publikace-a-tiskoviny/> ■

Bronislav Farkač, Eva Sochová, Martina Kobyláková a kol.

OSVĚDČENÉ KOMUNIKAČNÍ POSTUPY V OCHRANĚ PŘÍRODY

Metodika komunikace s vlastníky a uživateli pozemků v chráněných územích

METODIKA AOPK ČR

Praha 2026

Obr. 5: Aktualizovaná metodika AOPK ČR

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz